

ชื่อหนังสือพิมพ์ ไทยนิวส์	วันที่ 23 ก.พ. 2552	ปีที่ 39	ฉบับที่ 14024	หน้า 5
-------------------------------------	-------------------------------	--------------------	-------------------------	------------------

มรดกล้านนา

ผีปู่ด้ายดำ

ผีปู่ด้ายดำ เป็นผีประจำอุปการณในการนึ่งข้าวเหนียว ได้แก่หม้อนึ่งและไหข้าวในครัวเรือนของแต่ละครอบครัว โดยทั่วไปผีปู่ด้ายดำนี้ชาวล้านนาเชื่อว่า เป็นผีที่คอยดูแลทรัพย์สินในบ้านและคุ้มครองคนในครอบครัวให้อยู่เย็นเป็นสุข อีกทั้งยังสามารถพยากรณ์เรื่องราวบางประเภทที่มนุษย์ต้องการทราบอีกด้วย

ดังนั้นยามที่คนในครอบครัวจะเดินทางออกนอกบ้านไปต่างถิ่นหรือแดนไกล มักจะบอกกล่าวแก่ ผีปู่ด้ายดำ โดยจัดวางหม้อนึ่งกับไหข้าวซ้อนกันตั้งบนเตาเหมือนกำลังนึ่งข้าวอยู่ แล้วจัดหาธูปเทียนดอกไม้ พร้อมเครื่องสังเวยได้แก่ "หมากคำพลูใบ" คือหมาก ๑ คำ พลู ๑ ใบ และ "ข้าวปั้น กล้วยหนวย" คือข้าวเหนียวสุกหนึ่งปั้นกับกล้วยสุกหนึ่งใบ ไปวางไว้บนที่อันควร แล้วกล่าวขอความคุ้มครองให้เดินทางโดยสวัสดิภาพ และโดยเฉพาะเด็กอ่อนนั้น เมื่อกล่าวขอความคุ้มครองแล้ว มักเอาดินเขม่า

หมากคำพลูใบ

หม้อนึ่งปายที่หน้าผากเด็กด้วย

นอกจากนี้ในยามคำคืน หากเด็กอ่อนร้องไห้นานผิดปกติ เชื่อกันว่ามีผีมาหยอกเด็ก จึงต้องขอความคุ้มครอง โดยมีพิธีคล้ายดังที่กล่าวมาข้างต้น ส่วนในด้านการพยากรณ์จะมีพิธีเชิญผีมาลงเพื่อตอบคำถามเรื่องราวต่างๆ เช่นพิธี "ไกวข้าว" พิธี "ลงผีหม้อนึ่ง" เป็นต้น ซึ่งแต่ละอย่างก็มีรายละเอียดแตกต่างกันไป

ไกวข้าว

ไกวข้าวหรือ แก่งข้าว คือ การไกวหรือแก่งก้อนข้าวเหนียว ส่วนใหญ่จะกระทำเมื่อต้องการทราบสาเหตุของการเจ็บป่วยของเด็ก โดยจัดเตรียมเสื้อผ้าของเด็กที่ป่วยพร้อมข้าวสาร ๑ ทะนาน กรวยดอกไม้ รูป

แก่งเข้าหรือโดยเข้า

ชื่อหนังสือพิมพ์	วันที่	ปีที่	ฉบับที่	หน้า
ไทยนิวส์	23 ก.พ. 2552	39	14024	5

เทียน เงิน ๑ บาท ด้ายผูกข้อมือ ด้ายสำหรับผูกก่อนข้าว ข้าวเหนียวสุกขนาดเท่านิ้วหัวแม่มือ ๑ ก้อน ไม้ด้ามข้าว (ไม้สำหรับคนข้าวเหนียวสุกใหม่) ข้าวเหนียว ๑ ปั้น กล้วยน้ำว่าสุก ๑ ลูก และข้าวเหนียวก้อนเล็กๆอีก ๔ ก้อน โดยมีหญิงสูงวัยเป็นผู้ประกอบพิธี ซึ่งปกติมักกระทำกันในตอนหัวค่ำ พิธีเริ่มขึ้นด้วยการนำหมอนึ่งและไหข้าวตั้งบนเตาไฟเหมือนการนึ่งข้าว เอาข้าวเหนียวเล็กๆวางคู่กันที่ริมขอบหมอนึ่ง ๑ คู่ และริมขอบไหข้าวอีก ๑ คู่ จากนั้นผู้ประกอบพิธีจะยกเครื่องสักการะ คือข้าวสาร เงินและรูปเทียนดอกไม้ที่อาบบรรจุในภาชนะ เช่นถาดหรือชามขึ้นจรดศีรษะ พร้อมบอกกล่าววักตุงประสงค์ พร้อมยกเครื่องสักการะไปชิดกับเตาไฟ จากนั้นนำเอาข้าวสุกแขวนกับปลายไม้ด้ามข้าว แล้วยื่นออกไปเหนือข้าวสารที่เตรียมไว้ โดยกะให้ได้ระยะห่างประมาณ ๑ ฝ่ามือ และเริ่มตั้งคำถามโดยถามและตอบนำไปเรื่อยๆ ถ้าก่อนข้าวเหนียวนั้นอยู่แสดงว่าไม่ถูก แต่ถ้าข้าวเหนียวนั้นกวัดแกว่งเป็นวงกลมก็แสดงว่าถูก บางครั้งต้องการความมั่นใจก็ต้องบอกซ้ำให้ก่อน ข้าวแกว่งไกวอีกครั้ง เพื่อย้ำความถูกต้อง

ทำอย่างนี้ไปเรื่อยๆจนกว่าจะหมดคำถามเสร็จ แล้วอธิษฐานขอให้ผีปู่ด้ายดำไปผูกข้อมือให้เด็กที่ป่วย ซึ่งต้องนำเอาข้าวปั้นและกล้วยสุกในพิธีไปใส่มือเด็ก พร้อมผูกข้อมือเพื่อปลอบขวัญเด็กให้หายป่วยโดยเร็วในส่วนของกรปฏิบัติอื่นๆคงเป็นไปตามคำพยากรณ์จากพิธีนั้นเอง

ข้าวปั้น กล้วยหนวยและไหมมือ

ลงผีหมอนึ่ง

การลงผีหมอนึ่ง เป็นการเชิญ ผีปู่ด้ายดำ หรือผีย่าหมอนึ่ง เข้าสถิตในหุ่นจำลองเพื่อไล่ถามในสิ่งที่ยากทราบ ในการประกอบพิธีนั้น เจ้าพิธีมักเป็นหญิงอาวุโสในบ้าน เริ่มต้นด้วยการตั้งหมอนึ่งและไหสำหรับนึ่งข้าวบนเตาไฟ ทำเหมือนจะนึ่งข้าว เอาข้าวเหนียวเล็กๆสองก้อน วางคู่กันที่ปากหมอนึ่งหนึ่งคู่ ที่ปากไหข้าวอีกหนึ่งคู่ เตรียมกระดังที่มีข้าวสารเกลียวไว้ดีแล้ว ผูกหุ่นจำลองด้วยเชือกสวมกับหมอนึ่งอีกใบหนึ่งให้มีแขน โดยสอดไม้กับแขนเสื้อ เหมือนคนกางแขน ส่วนด้านบนคอเสื้อให้ขยุ้มเป็นปมสมมุติเป็นศีรษะ แล้ววางหุ่นดังกล่าวไว้ในกระดัง จากนั้นเตรียมเครื่องสักการะอันประกอบด้วยกรวยดอกไม้หกกกรวย กรวยหมากพลูอีกหกกกรวย เงินค่ากำนัลสิบสามบาท ทั้งหมดใส่ในกระดังรวมกับหุ่นจำลอง เมื่อจะถามนั้น เจ้าพิธีจะกล่าวคำอัญเชิญให้ผีประจำหมอนึ่งไหข้าวมาสถิตในหุ่น พิธีจะดำเนินต่อไปโดยผู้ถามจะจับประคองหุ่นคนละข้าง เมื่อป้อนคำถามและตอบนำไป ผีหมอนึ่งจะโยกเยกขึ้นไปทีกรวยดอกไม้ ที่เจ้าพิธีจะระบุว่า ใช่ หรือ ไม่ใช่ หลังจากที่พอใจในคำพยากรณ์แล้ว เจ้าพิธีจะเชิญผีออกจากหุ่นเป็นเสร็จพิธี

ความเชื่อเรื่องผีปู่ด้ายดำของชาวล้านนาอาจดูไร้เหตุผล แต่ในส่วนของจิตใจแล้ว พิธีนี้ถือว่าเป็นที่พึ่งทางใจ ทั้งยังเป็นสิ่งที่ช่วยให้เกิดความมั่นใจ สามารถเลือกปฏิบัติในสิ่งที่ควรปฏิบัติต่อไป.

สนั่น ธรรมธิ

สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่